

EDINA MÁRKUS, JULIANNA BOROS, TAMÁS KOZMA: SUSTAINABILITY OF INNOVATION – RECENZÍÓ

ERDEI GÁBOR¹

Az angol nyelvű kötet a Debreceni Egyetem *Régió és Oktatás* sorozatában (sorozatszerkesztők: Flóra Gábor, Kozma Tamás, Polónyi István) jelent meg 2022-ben.

Bár a cím nem árulkodik róla, de itt nem általánosságban az innovációról van szó: a munka a társadalmi innováció területén vizsgálódik. Az innováció az emberi társadalom szerveződése óta része életünknek, e nélkül az emberi tevékenység nélkül nem valósulnának meg a változások, fejlődések feltételei, lehetőségei, s maguk az innovatív tevékenységek sem. Ugyanakkor az utóbbi egy-két évtizedben a fogalom „általános használati forgalomba került”, és mint ilyen, a jelentésbővülés újraértelmezést (is) generál(t).

A kiadványban két problémával találkozunk, egyfelől magának a társadalmi innovációnak a kérdéskörével. Mi tartozik ebbe a kategóriába, és mi nem? Alul nyitott és felül zárt rendszerrel állunk szemben? Milyen emberi (egyéni, közösségi) tevékenységeket értelmezhetünk innovációként? Van-e ennek megengedőbb, tágabb értelmezése, vagy célszerűbb a szigorúbb, szűkítőbb megközelítést alkalmazni? Ezt a dilemmát számos, már korábban jegyzett elméleti munka részletezi, írja le, mind a nemzetközi, mind pedig a hazai szakirodalomban.

A másik izgalmas – és megállapodhatunk abban, hogy szakmailag legalább ennyire problematikus – témakör, amit jelen kötet felvállal: a társadalmi innovációk fenntarthatósága. A műszaki terület innovációs világában ezek egzakt jelenségek. A műszaki innovációk és ezek fenntarthatósága, az újításokon, ezeknek a termékekbe való beépülésein keresztül manifesztálódnak és magasabb (gyorsabb, gazdaságosabb, komfortosabb stb.) működési szinteket hoznak létre. De mi a helyzet a társadalmi innovációkkal, ezek fenntarthatóságával? A társadalmi innovációk vajon manifesztálódnak-e, s hasonlóan a műszaki világ innovációihoz, mérhetők-e, és milyen módon?... Megannyi kérdés.

Ennél a pontnál egyetlen rövid megjegyzést teszek. A TINlab projekt (amelynek eredményeit későbbi lapszámokban ismertetünk) elsősorban olyan társadalmi innovációs eseteket, fejlesztéseket támogat, illetve vizsgál, amelyek nemcsak társadalmilag, de gazdaságilag is fenntarthatóak.

Jelen kötet döntően eseteket gyűjt össze, ezekben igyekszek megragadni egyfelől a társadalmi innováció jelenségét, másfelől rajtuk keresztül bemutatni ezek fenntarthatóságát. Kétségtelen, hogy célszerűnek mutatkozik egy fenntarthatósági szempontrendszer kidolgozása a későbbiek során.

A 220 oldalas kötet három fejezete 14 írást közöl. Az első rész a fenntarthatóságról szól. A két tanulmány egyrészt a civil szervezetek és a társadalmi innováció kapcsolatáról, másrészt a megerősítésnek (empowerment) a társadalmi innovációban betöltött szerepéről szól.

¹ egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Bucher Eszter és Boros Julianna (*A civil társadalom szerepe a társadalmi innovációban*) munkája egyrészt etimológiai oldalról vizsgálja a non-profit (regisztrált) szervezetek és a civil szervezetek (nem regisztrált) közötti különbségeket, másrészt hangsúlyozza a civilek szerepét a társadalmi innovációban. Mint megállapítják, ez a szerep, ez az alap nem más, mint az innovációs tevékenységek alapja. Benke Magdolna írásának (*Az empowerment szerepe a társadalmi innovációban*) felütése inspiráló. Egyfelől az innovációs folyamatok térbeli/szervezeti hierarchiáját érinti, másfelől azt feszegeti – jellemzően szervezetszociológiai szempontból – hogy a lehetséges innovációk és az érdekeltek köre miként viszonyul egymáshoz. A munka érinti az innovátorok körét és tevékenységüket, ennek jellegét.

A második – terjedelemben lényeges nagyobb – fejezet mutatja be az eseteket, amelyekben egy-egy társadalmi innovációs példát láthatunk. Ebben a gyűjtőmunkában a legkülönbözőbb típusok, formák, kategóriák alapján megállapítható: a társadalmi innovációk körbefonják ez életünket, mindennapjainkat.

Boros Julianna, Bucher Eszter, Csikai Adél (*Vezetés a palántákban*) a hátrányos helyzetű Ormánságban a családi gazdálkodási formát vizsgálja és értelmezi innovatív tevékenységként. Ebben a példában az innovatív kezdeményezések és a nagyjából másfél évtizeddel ezelőtt indított szociális szövetkezeti mozgalom összekapcsolódik. Forray R. Katalin és Bognár Mária (*Miért maradt fenn a "Kodolányi"?*) azokat a tényezőket és módszereket vizsgálta, amelyek egy magán felsőoktatási intézmény megalapításához, majd fennmaradásához és megújításához vezettek. Az akár szerencsésnek is nevezhető külső és belső körülmények mellett megjelent a "helyi hősök" kategória is, akik innovatív módon tudták kihasználni a változásokat.

Márkus Edina és Guba Vanda tollából született a *Láthatatlan Iskola Alapítvány története*, amely a szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek oktatására és képzésére jött létre. A tanulmány azt vizsgálja, hogy milyen körülmények között valósítható meg egy mentoráláson alapuló kezdeményezés, különös tekintettel a szükséges erőforrásokra és szociális hatásra. A vizsgált Láthatatlan Iskola kezdeményezés egy mentorálási program, amely összeköti az átmeneti otthonokban élő gyerekeket a segítséget nyújtó és felajánló egyetemi hallgatókkal és felnőttekkel.

Munkaerő-piaci innovációk Északkelet Magyarországon címmel készült Tóth Dorina Anna munkája. A tanulmányban azt vizsgálja, hogy az északkelet-magyarországi közösségi felsőoktatási központok (CHEC) milyen mértékben adnak választ a helyi munkaerőpiac által megfogalmazott kihívásokra, illetve ezen intézménytípusok mennyire járulnak hozzá a végzetek északkeleti térségben maradásához.

Nagyon érdekes a következő tanulmány (*A lovári nyelv intézményesülése, mint társadalmi innováció*), amelyben Tóth Norbert egy nemzetiségi nyelvnek az elfogadási folyamatát, mint társadalmi innovációt értelmezi. A lovári nyelv intézményesülésének történetét mutatja be, hangsúlyozva a kezdeményezés „alulról-felfelé” megjelenő jellegét.

Az „Arany János” Tehetséggondozó Program mint társadalmi innováció szerzője, Horváth Réka szerint az Arany János Tehetséggondozó Program az elmúlt évek egyik legsikeresebb innovációja Magyarországon. A szerző három megközelítéssel támasztja alá, hogy ezt az esetet társadalmi innovációként értelmezhetjük: társadalmi innováció, mint problémamegoldás; társadalmi innováció, mint közösségi tanulás; társadalmi innováció, mint társadalmi változás.

Velics Gabriella (*A közösségi rádió szerepe a Covid-19 idején*) egy kommunikációs eszköz (közösségi rádió) társadalmi innovációs szerepét vizsgálta a

világjárvány időszakából. S bár ebben az időszakban a távoktatásban a globálisan ismert nagy szolgáltatók játszották a domináns szerepet, a helyi kommunikációs technológia segíthet az ENSZ Fenntartható Fejlődés 4. prioritásának (minőségi oktatás) megvalósításában, akár válság idején is. A kutatás azt vizsgálta, lehetséges-e, hogy a közösségi rádiót bevonjuk az oktatási folyamatba egy vészhelyzeti szituációban, akár Magyarországon.

Dan Beáta Andrea anyaga (*Közösségi keretek: innovatív platformok a befogadó oktatáshoz*) az innovatív tanítás megvalósításának kérdését vizsgálja az SNI-oktatásban. A Romániában készült esettanulmány bemutatja, hogyan járul hozzá a közösségi kert a sajátos nevelési igényű gyermekek jóllétéhez, a tanulási és társadalmi környezet befolyásolásával. Az esettanulmány vizsgálja az inkluzív oktatás szerepét és kapcsolódását a tanulási innovációhoz, s miként valósul meg a tapasztalati tanulás egy kertészeti projektben.

Roma kérdéskörrel foglalkozik Godó Katalin és Godó Irén írása (*Innovatív képzés roma kulturális influenszereknek – speciális identitás élmény*). A kutatás egy, a Corvinus Egyetemen megvalósított 60 órás roma influenszer képzés eredményét vizsgálta. Megállapítása szerint a Roma Kulturális Influenszer képzés erőteljesen növeli a társadalmi tőkét, és hasznos lehet azok számára, akik ezzel a területtel foglalkoznak.

Szabó Dóra *A tanárok digitális különbségeinek áthidalása* címmel a különböző életkorú pedagógusok közötti szakadékról ír, amely informatikai eszközök és módszerek alkalmazásával áthidalható. Megállapítása szerint az infokommunikációs technológiák tanárok által történő elsajátítása sikeresebb, ha ez közösségi alapon valósul meg.

A fejezet utolsó tanulmánya Arató Vilja, Szalóki Réka, Varga Kitti (*Mesék, térképek, képek - innovatív megközelítés a gyermekfejlesztéshez*) munkája. A három különböző szakterületről érkezett szerző kutatása alapján megállapítható, hogy a gyermekek kreativitása nem vesz el az idő múlásával, éppen ellenkezőleg; a kreatív kifejezés magától értetődik bennük. A nevelő feladata a megfelelő eszközök és technikák biztosítása a sikerélmény megtapasztalásának céljából.

A kiadvány utolsó részében, Kozma Tamás záró gondolataiban néhány megállapítás további töprengésre sarkall. Kozma szerint az innovációk akkor válnak fenntarthatókká, ha a helyi, regionális, vagy a nemzeti kormányok legitimálják a kezdeményezéseket. Ugyanakkor amennyiben ez bekövetkezik, az innovációk elveszítik spontán és önkéntes jellegüket. A társadalmi innováció folyamatában fontosabbnak tartja a partnerség szerepét, szemben a versenyhelyzettel.

A szerkesztett kötet jól szolgálja a társadalmi innovációval foglalkozók ismeretbővítését, sőt, az egyes példák inspirációt adhatnak a terület kutatói számára abban, hogyan lehet továbbgondolni ezeket a példákat, milyen mértékben segíthetik ezek az esetleges értékelési módszerek, eszközök kidolgozásának folyamatát.

Edina Márkus, Julianna Boros, Tamás Kozma (2022): Sustainability of Innovation. University of Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó – CHERD, Régió és Oktatás XIV. p. 220.